

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

MARS - Mænd, arbejdsulykker, sikkerhed

Kyed, Morten; Jensen, Sune Qvotrup

Publication date:
2010

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Kyed, M., & Jensen, S. Q. (2010). *MARS - Mænd, arbejdsulykker, sikkerhed*. Paper præsenteret ved Mænd version 2.010.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MARS

MÆND | **A**RBEJDSULYKKER | **S**IKKERHED

*Sune Qvotrup Jensen, Sociolog, ph.d., adjunkt, Aalborg
Universitet*

*Morten Kyed, Sociolog, ph.d.-stipendiat, Aalborg Universitet
(www.soc.aau.dk/forskning/mars)*

Udgangspunktet for MARS-projektet er at undersøge:

Hvorvidt og hvordan der kan være en sammenhæng mellem maskulinitet og arbejdsulykker.

-
- Fokus på *socialt* køn
 - Køn som noget tillært
 - ”Køn er noget man gør, ikke noget man er”
 - Fokus på Maskulinitet:
 - *Opfattelser af hvad der i samfund, eller i dele af samfund, opfattes som mandigt.*

Antal anmeldte arbejdsulykker i Danmark (Arbejdstilsynet 2010)

Antal Ulykker	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mænd	27.137	29.079	29.824	30.274	30.055	24.620
Kvinder	16.461	17.898	18.730	18.325	19.197	17.752
Uoplyst	80	129	151	219	268	172
I alt	43.678	47.106	48.705	48.818	49.520	42.544

Fatale arbejdsulykker (Arbejdstilsynet 2010)

Antal døde	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mænd	42	56	55	60	43	41
Kvinder	3	3	6	6	1	3
I alt	45	59	61	66	44	44

Arbejdsulykker som medfører fravær fra arbejdet (Mars' beregninger på SUSY-data)

- Mænd har overhyppighed på 200% i forhold til kvinder
- Hvis der kontrolleres for (holdes lige) effekten af alder, jobtype (klasse) og branche falder mænds overhyppighed til 150% i forhold til kvinder.
- Hvis der yderligere kontrolleres for arbejdsmiljøforskelle, så er overhyppigheden på 170%.
- Det vil altså sige, at mænds overhyppighed af arbejdsulykker ikke kan forklares ved generelle forskelle i; alder, jobtype, brancher eller arbejdsmiljø.

-
- Selvom der er sket en forbedring af rapporteringskulturen de seneste år estimerer man, at det stadig er under halvdelen som rapporteres. Underrapportering er formodentlig også stærkt kønnet, men det ved vi endnu ikke så meget om indenfor ulykkesforskningen.
 - Forekomsten af arbejdsulykker er generelt stærkt forbundet med branche og omvendtproportionale med uddannelseslængde.
 - Mænd er også relativt overrepræsenteret i *fritidsulykker* i forhold til kvinder (her er forskellen dog markant mindre, men risikoen meget højere!).
 - Mht. fritidsulykker er risikoen til gengæld proportional med uddannelseslængden.

Maskulinitet?

[http://www.youtube.com/watch?v=WzMKS
uYp6jk](http://www.youtube.com/watch?v=WzMKSuYp6jk)

Vi skelner mellem 3 forskellige teoretiske forståelser af køn:

- *Køn som habitus (praksisteoretisk)*
- *Køn som kontekstbestemt (poststrukturalistisk)*
- *Dominerende maskuliniteter og kampe mellem forskellige maskuliniteter.*

Køn som habitus (praksisteoretisk)

- **Den franske sociolog Pierre Bourdieu**
- **Køn er noget tillært**
- **Køn er en del af vores habitus, som**
 - *er kønnet*
 - *rummer en praktisk sans*
 - *er træg*

Køn som kontekstbestemt (poststrukturalistisk)

- **Køn er noget man gør**
- **Men man står til regnskab for måden man gør det på**
- **Straf og sociale sanktioner**
- **Konteksten bestemmer (fx arbejdspladskulturen)**

- Forskelle på de 2 modeller:

<i>Køn som habitus</i>	<i>Køn som kontekstbestemt (poststrukturalistisk)</i>
Fokus på kønsroller tillært hjemmefra, socialisering det - stabile (træghed)	Fokus på normerne på arbejdspladsen (kontekstualitet)- det ustabile
Den kønnede måde at handle på trækker tråde tilbage i livsbanen	Den kønnede måde at handle på er primært bestemt ved lokale normer
Relevant at undersøge: Forhold som har indflydelse på habitus:	Relevant at undersøge: Lokale opfattelser af, hvad der er en passende

Dominerende maskuliniteter og kampe mellem forskellige maskuliniteter.

- R.W. Connell: Hegemonisk maskulinitet og maskulinitetskampe
- Hegemoni betyder kulturelt herredømme
- *Hegemonisk maskulinitet*. den dominerende måde at være mand på, på samfundsplan eller på arbejdspladsen
- Den mest ansete maskulinitet
 - i et samfund eller på en arbejdsplads
- Kampe mellem forskellige former for maskulinitet
 - Fx Unge og gamle

Handler det så kun om køn?

NEJ!

- fokus på køn er et supplement til, ikke alternativ til, fokus på fysiske arbejdsvilkår

-
- <http://www.youtube.com/watch?v=EMZkR79YOIc>

Egen oplevelse

- Rigtige skraldemænd bruger ikke handsker... (symbolsk dominans via kroppen)
- Banalt og relativt ufarligt eksempel, men det illustrerer hvordan kroppen kan fungerer som et redskab i mænds symbolske dominans af hinanden.

Studie af australske minearbejdere (Lena Abrahamsson & Margaret Somerville i "Norma" nr. 1 2007)

- Farligt arbejde og ekstrem machokultur, hvor bl.a. lovpligtige værnemidler blev opfattet som "tøset" – *maskulinitetens sidste bastion*, som en af minearbejderne forklarer.
- Denne blev bl.a. opretholdt via genfærtælling af sjove historier om "gamle dage", da det ikke havde nogen sikkerhed. Disse medfører en normalisering af usikkeradfærd i arbejdsfællesskabet.
- Flertallet af minearbejderne lever ikke fuldt i overensstemmelse med idealer og normer for "hypermaskulinitet", men de deler alle et billede af hvordan en rigtig minearbejder er, hvilket de genskaber gennem fortællinger og jokes.
- Vægtløfter vs. Fysioterapeut som instruktør. Kroppen som maskine vs. Sikkerhedsfeminisering.
- Viser vigtigheden af at nye sikkerhedsinitiativer har en forankring i den lokale hegemoniske maskulinitet

Maskulinitet på arbejde

- Maskulinitet i den amerikanske flåde (Frank Barrett i "Gender, work and organization" Vol. 3(3), s 129-142).
- Militæret er indbegrebet af en maskulin organisation og en særlig institution i samfundet - drenge gøres/socialiseres til mænd og unge mænd gøres/socialiseres til krigere med ansvar for nations sikkerhed.
- Rekrutterne gennemgår konstant og kontinuerligt test som adskiller de stærke fra de svage. Dette skaber en kollektiv identitet/eksklusiv klubfølelse af barskhed og 'social genkendelighed' blandt de som gennemfører strabadserne. En kollektiv identitet som genskabes gennem jokes, genfortællinger og feminisering af de, som ikke klarer kravene.
- I den amerikanske flåde nyder jægerpiloterne højest status. De symboliserer aggressivitet, udholdenhed, teknisk beherskelse af komplekst maskineri, mod og autonomi.

Særligt evnen til at tage chancer ved udsigten til fare og ydre pres er en central identitetsmarkør: *"Hver gang vi flyver ud ved vi aldrig om vi kommer tilbage... så vi lever i nuet"* *"Vi er piloter. Vi griner i dødens ansigt (in the face of death)"* (s. 134, min oversættelse). Dette i lyset af at fejl kan have katastrofale konsekvenser, hvorfor selv minimale fejl straffes hårdt i dette system.

Heroisk maskulinitet

(Thurnell-Read & Parker i "Emotion, Space and Society" vol. 1 2008, s.127-134. Tracy & Scott i "Management Communication Quarterly" vol 20(1), s. 6-38)

- Brandmænd nyder en særlig mytologisk anerkendelse som "rigtige mænd" i samfundet generelt. De løber modigt ind i brændende bygninger, når andre mennesker løber ud. De pryder pin-up kalendere, vi ser heltefilm fra Hollywood om dem osv.
- Reproduceres i hverdagen eks. via rituel karavanekørsel.
- "Refokusering" - genfortæller farlige og heroiske episoder, når hverdagens kedelige opgaver modarbejder deres heroiske-identitet.

-
- Intern positionering via fysisk styrke, tekniske kompetencer og særligt koldblodighed samt holdånd (gælder på alle høj-risiko arbejdspladser).
 - Humor er et vigtigt medie til forhandling af hegemonisk maskulinitet via ovenstående værdier, men den bliver ikke for hård pga. den omfattende gensidige afhængighed. Men taler heller hinanden op end ned. Korpsånd!
 - Den ambivalente helterolle – 'følellesstyring' frontstage (i aktion) vs. backstage (brandstationen) medfører særligt broderskab.

Spænd hjelmen (CEFU 2009, Mette Lykke Nielsen & Niels Ulrik Sørensen)

- Unge er relativt langt mere udsatte end ”ældre” for arbejdsulykker.
- ”Arbejdet er ofte en afgørende arena for de unges identitetsarbejde... det er karakteristisk, at de unge derfor spejler sig i deres kolleger, i faget og i deres omgivelser” (s.11).
- Store risici betragtes ofte som spændende af de unge mænd.
- Unge individualiserer ofte ansvaret for ulykker. Det er selvforskyldt, hvis man er uopmærksom – tegn på høj risikoaccept! – enhver er sig egen sikkerhedsmand?
- Et klassisk rationale, som findes i mange studier: ”Arbejdet er farlige, men man kan ikke tænke på farerne hele tiden” .

”Spænd hjelmen” 2...

”Store dele af den risikoadfærd[en]....kobler sig til de kollegiale fællesskaber, som de unge indgår i på deres arbejdspladser. Der er ikke mange tegn på, at risiko knytter sig særligt til en *ungdomskultur*. De arbejdsfællesskaber og sikkerhedskulturer, som eksisterer der, hvor de unge arbejder, synes at være langt mere betydningsfulde. I mange af de risikosituationer, som de unge beskriver, fortælles der om de *hurtige midlertidige gevinster*, som deres risikoadfærd kan føre til. Ikke kun gevinster i forhold til adgang til kollegiale fællesskaber, hvor risiko på forskellige måder tillægges en positiv værdi. Også gevinster i form af tidsbesparelse og effektivitet samt – som følge heraf – også gevinster i form af anerkendelse fra deres *overordnede*.” (s.56)

”Spænd hjelmen” 3

- Kokkeeleverne, smedelærningene og elektrikerlærningene fortæller graden af risiko i deres arbejde frem. Mens det omvendte gør sig gældende for de unge kvindelige sosu-hjælperelever og for de unge kvinder i detailhandlen. De unges opfattelser af risiko i arbejdet synes altså bl.a. at være relateret til den *kønsarbejdsdeling*, som præger arbejdsmarkedet. (s.56).

Britiske buschaufførers underrapportering af voldelige passagerer

(Victoria Bishop og kolleger, i "Human Relations" vol. 62(1) 2009, s 5-25)

- **Problemet:** fagforeningen estimerede at under 10% af alle episoder af vold mod buschauffører blev rapporteret .
- **Dokumenterede årsager:**
 - 1) '*for stor til at være udsat for det*' (mange chauffører praler internt med at ingen turde at true dem. Således fungerer en anmeldelse af vold som en offentlig erkendelse af, at deres maskulinitet er truet og at de ikke har været i stand til at håndtere situationen som en "rigtig" mand)
 - 2) '*klarer selv den slags*' (det maskuline ideal og uafhængighed og stolthed ved at kunne klare tingene selv uden at blande firmaet ind i det)
 - 3) '*ledelsens passivitet*' (tror/føler ikke ledelsen gør noget ved det, i værste fald får man ballade over for mange episoder, så hvorfor bøvl med papirarbejdet!)
- **Forklaring:**

Servicearbejde (praksis) er ikke forbundet med traditionel maskulinitet (ideologi). Derfor bliver buschaufførernes maskulinitet lettere truet og må forsvares eller 'gøres' - her via demonstration af styrke og kontrol over bussens rum.

Hvad peger disse eksempler på?

- Mange mænd er villige til at udsætte deres kroppe for betydelige risici, hvis de føler, at deres maskuline og/eller faglige identitet eller værdighed er på spil – det forventes af mænd!
- Forventningerne kan komme fra arbejdsfællesskabet, ledelsen eller omverdenen. Presset opleves formodentlig stærkest, når det kommer fra arbejdsfællesskabet eller ledelsen.

Hvor er hegemonisk maskulinitet og sikkerhedskultur tydelig på arbejdspladsen i hverdagen?

- Humoren, drillerier, fortællinger, sladder og myter fungerer ofte de afgørende ”medier” hvorigennem hegemonisk maskulinitet artikuleres og kontrolleres (indirekte) på mandearbejdspladser.
- Gennem disse ”medier” reproduceres ”den symbolske orden” i arbejdsfællesskabet, selvom det sjældent fremtræder tydeligt i den konkrete situation.

-
- <http://www.youtube.com/watch?v=RovFWYFgXvc&NR=1>

Diskussion:

- Er der overhovedet noget om det?
- Kan I genkende det i jeres hverdag?
- Har I lignende oplevelser?